

Conjunctuurbericht

centraal bureau voor de statistiek*

november 1985

Het volume van de industriële productie daalde in september ten opzichte van augustus; de orderontvangst bleef stabiel.

Zowel het volume van de invoer als van de uitvoer nam in augustus licht toe in vergelijking met dezelfde maand in 1984. Voor september wijzen voorlopige cijfers op sterkere stijgingen.

De consumptie door gezinnen, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, lag in september op een lager niveau dan in dezelfde maand van 1984. Ondanks de daling in september was de gezinsconsumptie in het derde kwartaal hoger dan in het overeenkomstige kwartaal het jaar daarvoor.

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie van oktober steeg licht ten opzichte van september. Ten opzichte van oktober 1984 kwam de prijsstijging onder de 2%. Dit is de kleinste toename sinds het midden van de jaren zestig.

De dalende tendens van de stijgingspercentages van de in- en uitvoerprijzen zette zich in september voort; de ruilvoet verbeterde.

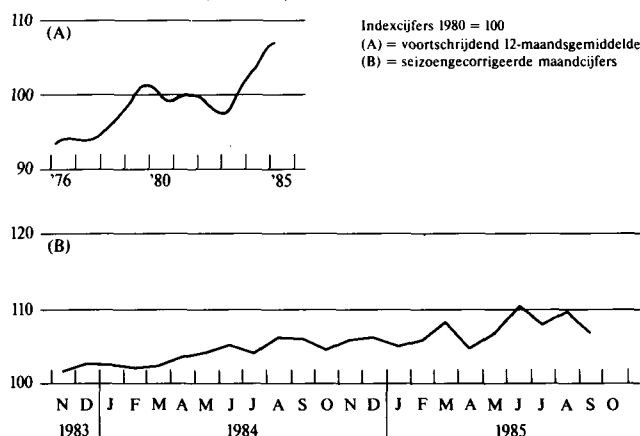
Het voor seizoeninvloeden gecorrigeerde aantal werklozen daalde in oktober voor de tweede achtereenvolgende maand fors. Het aantal openstaande aanvragen nam af.

Dit blijkt uit gegevens die medio november 1985 beschikbaar waren.

Het voor seizoeninvloeden gecorrigeerde volume van de industriële productie nam in september ten opzichte van augustus met bijna 3% af. Gemiddeld over de eerste drie kwartalen van dit jaar was er, in vergelijking met het gemiddelde in de overeenkomstige periode van 1984, echter sprake van een toename van 3%. Ten opzichte van het gemiddelde over het gehele jaar 1984 werd vrijwel een zelfde groeipercentage geregistreerd.

Productie industrie (volume)

obs 13652.1

De gemiddelde dagproductie in de industrie lag in september nagenoeg op hetzelfde niveau als in de overeenkomstige maand van 1984 (zie tabel 1).

In het derde kwartaal van dit jaar lag de bedrijvigheid gemiddeld 2% hoger dan in hetzelfde kwartaal van 1984. In het eerste en tweede kwartaal werden hogere groeipercentages gemeten (4% resp. 3%).

Een meer dan gemiddelde groei in de industrie werd in het derde kwartaal gemeten in de grafische en papierindustrie en in de chemische industrie. De totale metaalindustrie, de textiel- en kledingindustrie en de voedings- en genotmiddelenindustrie kenden eveneens een toename, hoewel geringer dan het gemiddelde van de industrie als geheel. Een daling ten opzichte van het produktieniveau van het derde kwartaal van 1984 werd geregistreerd in de basismetaleindustrie en in de aardolie-industrie.

In de bedrijfstakken delfstoffenwinning en openbare nutsbedrijven, die niet tot de industrie behoren, lag de gemiddelde dagproductie in het derde kwartaal onder die van de overeenkomstige periode het jaar daarvoor (-6% resp. -4%).

Voor de nijverheid (exclusief de bouwnijverheid) resulteerde voor het derde kwartaal een produktiegroei van 1%.

In de Conjunctuurtest over september gaven de ondernemers aan dat de orderontvangst in de industrie ten opzichte van augustus vrijwel ongewijzigd is gebleven. Ook het indexcijfer van de orderpositie bleef in september constant ten opzichte van augustus (zie tabel 2).

In de beoordeling van de totale orderontvangst trad evenwel een verbetering op. Deze kan vrijwel geheel aan het positievere oordeel van de producenten van grondstoffen en halffabrikaten worden toegeschreven.

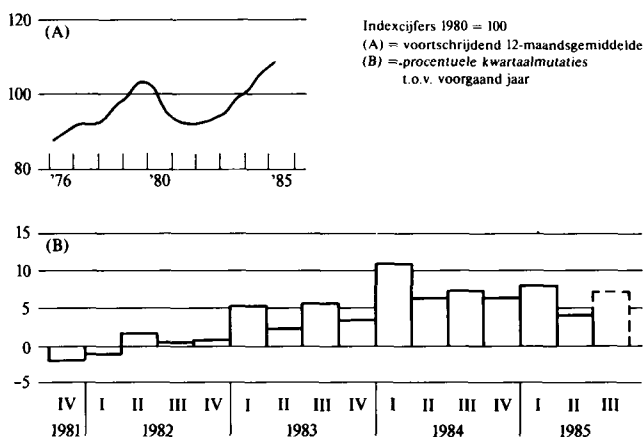
De bezettingsgraad van de beschikbare industriële productiecapaciteit lag in de laatste maand van het derde kwartaal op hetzelfde niveau als twaalf maanden daarvoor.

De ondernemers in de industrie verwachtten voor het komend halfjaar een stabilisering van de werkgelegenheid. Voor het komend kwartaal werd een flinke toename van de buitenlandse afzet verwacht.

Het volume van de invoer van goederen lag in augustus op een niveau dat 2% hoger was dan in de overeenkomstige maand van

Invoer totaal (volume)

obs 13652.2

Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

* Samengesteld door de hoofdafdeling Nationale rekeningen van het CBS.

1984. Dit geringe stijgingspercentage is de resultante van een daling bij grondstoffen en halffabrikaten en bij consumptiegoederen (resp. -1% en -2%) en een stijging bij investeringsgoederen (4%). De groei van de invoer van investeringsgoederen was duidelijk geringer dan in de voorgaande maanden. Met uitzondering van de maand februari heeft dit groeipercentage in 1985 tot nu toe steeds ruim boven de 10% gelegen.

Het meest recente cijfer van het volume van de totale invoer, dat over de maand september, laat een forse stijging zien (9%). Hiermee komt het groeipercentage voor het derde kwartaal van 1985 op ruim 7%.

Bij de cijfers van de in- en uitvoer dient te worden aangekend dat zich over de afzonderlijke maanden grote fluctuaties kunnen voordoen. In de grafieken zijn dan ook geen maand- maar kwartaalmutaties weergegeven.

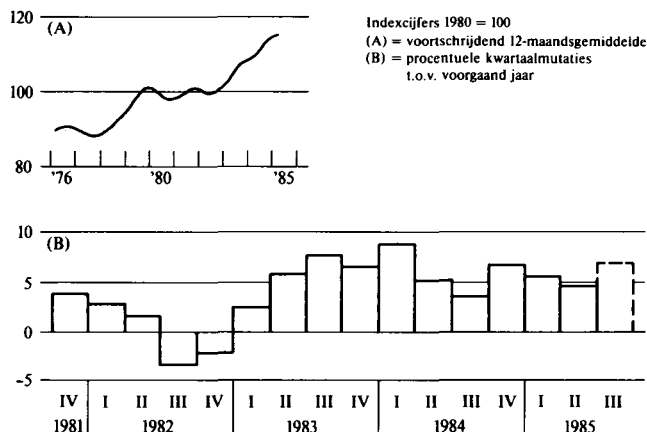
De voor prijsveranderingen gecorrigeerde *uitvoer van goederen* nam in augustus met 2% toe ten opzichte van dezelfde maand van 1984. Het uitvoervolume van fabrikaten, die het grootste deel van de export uitmaken, steeg met 4%. Bij de fabrikaten is vooral de forse toename van de export van chemische produkten opvallend; daarentegen daalde de uitvoer van aardolieprodukten sterk.

De uitvoer van delfstoffen en onbewerkte agrarische produkten lag op een lager niveau dan in augustus 1984 (resp. -13% en -6%). De uitvoer van onbewerkte agrarische produkten kende het laatste jaar hoge maandelijkse groeipercentages.

Van het totale uitvoervolume is ook het cijfer over de maand september bekend: een stijging van 7% ten opzichte van september 1984. Het groeicijfer van het derde kwartaal komt hiermee eveneens op 7%. Op kwartaalbasis is dit het grootste accres van dit jaar.

Uitvoer totaal (volume)

cbs 13652.3

De *consumptie door gezinnen*, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, lag in september op een niveau dat 2% lager was dan in de overeenkomstige maand van 1984. Een verschil in koopdagen (september had in 1985 een zaterdag minder en een maandag meer dan in 1984) heeft het consumptiecijfer ongetwijfeld negatief beïnvloed.

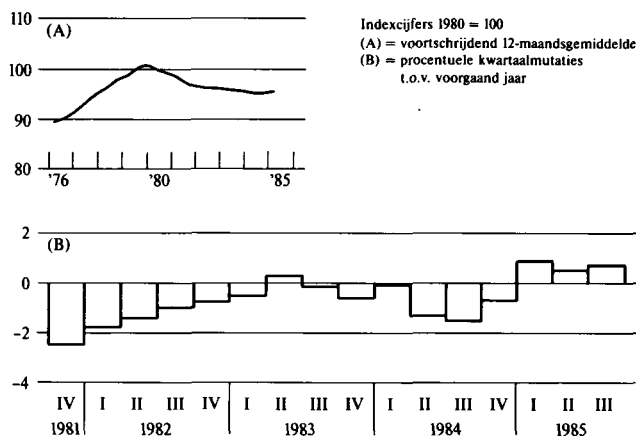
In september werden minder voedings- en genotmiddelen gekocht (-4%). Ook de uitgaven aan duurzame consumptiegoederen kwamen op een lager niveau (-5%). Binnen deze categorie werd voor de personenauto's echter een stijging geregistreerd.

De bestedingen aan de overige goederen en diensten bleven nagenoeg op hetzelfde niveau.

De gezinsconsumptie lag in het derde kwartaal, ondanks de daling in september, op een niveau dat 1% hoger was dan in het overeenkomstige kwartaal van 1984. De aankopen van duurzame goederen stegen in het derde kwartaal het meest, ruim 2%. De consumptie van voedings- en genotmiddelen lag op hetzelfde niveau als in het derde kwartaal van 1984.

Consumptie door gezinnen (volume)

cbs 13652.4

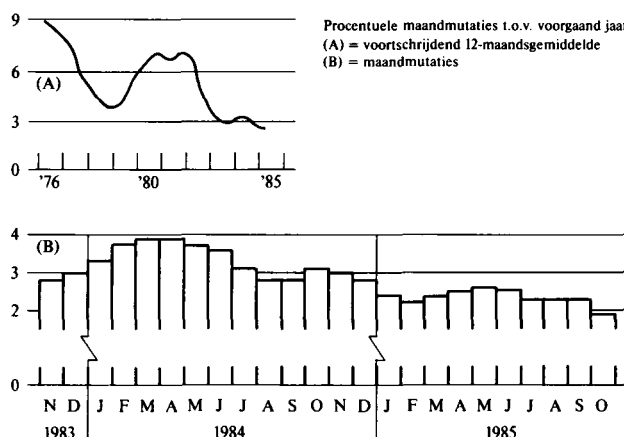

Het *prijnsindexcijfer van de gezinsconsumptie* van oktober is ten opzichte van september met 0,2% gestegen. Ten opzichte van oktober 1984 was er sprake van een stijging van 1,9%. In ons land is een dergelijke geringe prijsstijging sinds het midden van de jaren zestig niet meer waargenomen.

In alle van de in tabel 4 opgenomen landen neemt het tempo van de prijsstijging af, waarbij de overeenkomst tussen Nederland en de Bondsrepubliek Duitsland opvallend is.

Prijnsindex gezinsconsumptie

cbs 13652.5

De stijgingspercentages van de *in- en uitvoerprijzen* vertonen beide een dalende tendens. De invoerprijzen waren zowel in augustus als in september gelijk aan die van dezelfde maanden van 1984. In het eerste halfjaar werd nog een gemiddelde stijging van ongeveer 5,5% gemeten, terwijl de toename in juli 2% bedroeg. Het recente koersverloop van de dollar is op de ontwikkeling van de invoerprijzen van invloed geweest.

In het eerste halfjaar stegen de invoerprijzen met 4%; in juli, augustus en september bedroeg de stijging respectievelijk 3%, 3% en 2%.

Bijgevolg sloeg de ruilvoetverslechtering in de eerste maanden van 1985 om in een ruilvoetverbetering. In juni was de ruilvoetmutatie voor het eerst dit jaar niet negatief, terwijl juli (1%), augustus (3%) en september (2%) positief waren. Dit steeds vergeleken met de overeenkomstige periode het jaar daarvoor.

De voor seizoeninvloeden gecorrigeerde *werkloosheid* nam van eind september tot eind oktober met 6500 personen af. De grootste daling deed zich voor onder de mannen (-5200); bij de vrouwen nam de werkloosheid met 1300 af. Het aantal openstaande aanvragen daalde in dezelfde periode met ruim 1600. In september was er nog sprake van een toename van 2900.

Tabel 2. Conjunctuurtest bij de industrie

cbs

	1983	1984			1985			1984			1985			
	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	juli	aug.	sept.	juli	aug.	sept.
1984=100														
Nederland														
Indexcijfer orderpositie	93	96	101	101	101	101	104	107	101	101	101	107	107	107
saldi van de positieve en negatieve antwoorden (in %)														
Orderontvangst binnenland ¹	-2	4	3	-4	-1	2	2	-2	-12	-3	2	-11	1	4
Orderontvangst buitenland ¹	5	10	-2	-1	0	12	-1	-2	-20	-7	3	-10	-1	6
Stemmingsindicator ²	-4	-1	-1	-3	-2	2	-1		-2	-3	1	1	-1	
%														
Bezettingsgraad	80	82	83	84	83	85	85	84						
saldi van de positieve en negatieve antwoorden (in %)														
Europese Gemeenschap														
Stemmingsindicator ²	-4	-4	-5	-2	-3	-4	-4		-3	-2	-1	-4	-4	
%														
Bezettingsgraad	78	79	80	79	81	81	83							

¹ De vraagstelling heeft betrekking op de ontwikkeling t.o.v. de voorgaande maand.² Dit is een gemiddelde van de antwoorden op de vragen: beoordeling van de voorraden eindproducten en de bedrijvigheid in de komende maanden; seizoencorrigeerde gegevens (bron: Eurostat).

Tabel 3. Productie nijverheid buitenland. Volume-ontwikkelingen

cbs

	1983	1984	1984		1985		1985									
			2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.
% mutatie t.o.v. dezelfde periode een jaar daarvoor																
Bondsrepubliek Duitsland	1	3	0	4	4	4	8	3	3	4	6	5	14	8	3	6
Frankrijk	1	2	2	3	2	0	2	-3	1	1	2	1	2	1	2	
Italië	-2	3	4	5	3	4	3	0	8	5	5	2	3	2	-1	
België	2	3	3	3	1	2	3	0	2	3	2	2	4	2		
Groot-Brittannië	4	1	2	0	0	2	6	0	1	4	5	7	5	4	5	
Verenigde Staten	6	12	14	10	7	4	2	4	4	3	3	2	2	1	1	1
Japan	4	11	12	11	10	6	6	8	5	5	7	7	5	6	5	3
Buitenland (gewogen) ¹	1	3	2	4	3	2	5	1	3	3	4	3	7	4		
Nederland	2	5	4	6	2	7	3	9	5	6	2	1	5	2	1	-1

Bron: Eurostat

¹ Een gemiddelde van de 9 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandelen in de Nederlandse export in 1980.

Tabel 4. Prijzen consumptie in het buitenland

cbs

	Gemidd. jaarmutatie 1978/1982	1983	1984	1985							
				maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.
% mutatie t.o.v. dezelfde periode een jaar daarvoor											
Bondsrepubliek Duitsland	4,8	3,0	2,2	2,5	2,5	2,7	2,3	2,3	2,1	2,2	1,7
België	6,4	6,4	6,3	5,7	5,5	5,3	5,1	5,1	4,7	4,6	4,0
Frankrijk	11,7	9,6	7,3	6,4	6,5	6,5	6,4	6,1	5,6	5,3	
Italië	16,8	15,0	10,6	8,6	8,8	8,8	8,7	8,7	8,6	8,3	
Groot-Brittannië	12,2	4,7	5,3	6,1	6,9	7,0	7,0	6,9	6,2	5,9	
Verenigde Staten	9,7	4,0	3,4	3,7	3,7	3,7	3,7	3,6	3,4	3,2	
Japan	4,6	1,9	2,3	1,6	1,9	1,6	2,2	2,4	2,3	1,7	
Nederland	5,9	2,8	3,3	2,4	2,5	2,6	2,5	2,3	2,3	2,3	1,9

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen

cbs

	Gemidd. jaarmutatie 1978/1982	1983	1984	1984			1985			1985						
				2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.
1. Hoeveelheidsgegevens		%	% mutatie t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor													
<i>Gemiddelde dagproductie in de nijverheid</i>																
Nijverheid	-1	2	5	4	6	2	7	3	1	2	1	5	2	1	-1	
Delfstoffenwinning	-6	8	2	-5	1	-6	12	2	-6	3	2	0	-8	-5		
Industrie	1	0	6	6	7	4	4	3	2	2	2	6	4	3	0	
Voedings- en genotm. ind.	3	1	3	3	3	3	3	2		4	1	2				
Textiel-, kledingindustrie	-4	-3	0	1	0	-3	1	2		1	-1	7	5			
Grafische en papierind.	1	-1	4	6	4	4	6	4	5	1	3	7	4	8		
Aardolie-industrie	-8	8	9	4	10	4	-6	-12		-14	-8	-15				
Chemische industrie	2	8	8	10	6	4	4	0	4	0	-1	2	5	5	1	
Rubber- en kunstst. ind.	2	5	7	7	8	7	4	10		10	11	11				
Hout- en bouwmaterialenind.	-5	-1	1	1	0	-2	-7	4		0	2	8				
Metaalindustrie	1	-2	8	8	11	6	6	4		1	2	9				
Basismetalaalindustrie	0	1	15	16	12	5	4	-11	-4	-17	-10	-4	-6	1	-8	
Overige metaalindustrie	1	-3	7	7	11	6	6	6		4	4	11				
Openbare nutsbedrijven	1	4	5	3	11	2	9	0	-4	1	-3	3	1	-6		
<i>Bouwnijverheid: aantallen begonnen woningen</i>																
	0	2	-5	-1	-17	-12	-28	-9								
<i>Buitenlandse handel</i>																
Invoer, totaal	0	4	7	6	7	6	8	4	7	2	5	5	11	2	9	
Grondst. en halffabrikaten	0	4	11	11	11	9	6	-1		-3	1	-1	9	-1		
Consumptiegoederen	2	1	2	3	-1	8	4	1		6	1	-3	4	-2		
Investeringsgoederen	-2	8	14	4	19	7	14	20		12	22	28	13	4		
Algemene goederen	7	5	-15	-14	-13	-13	18	23		16	18	36	29	27		
Uitvoer, totaal	2	6	6	5	4	7	6	5	7	7	2	5	12	2	7	
Onbewerkte agrar. prod.	6	2	5	0	7	15	12	16		24	13	11	23	-6		
Delfstoffen	-7	4	-2	-11	-7	-13	9	1		1	11	-12	-19	-13		
Fabrikaten, totaal	3	7	7	7	4	8	4	4		7	0	6	14	4		
voedings- en genotmidd.	7	6	6	7	6	10	8	2		4	0	3	11	2		
textiel en kleding	0	0	11	15	6	15	10	5		16	-4	5	15	23		
aardolieprodukten	-2	8	1	-10	0	0	-5	2		9	2	-5	15	-9		
chemische produkten	4	12	9	13	3	6	5	2		3	-4	9	8	9		
metaalprodukten	3	3	10	10	7	11	6	9		10	6	13	19	6		
overige fabrikaten	3	5	8	13	7	10	8	4		6	-1	7	16	9		
<i>Consumptieve bestedingen van de Nederlandse bevolking</i>																
Totale consumptie	1	0	-1	-1	-2	-1	1	0	1	2	1	-2	2	2	-2	
Voedings- en genotmidd.	1	0	-4	-5	-5	-3	-1	0	0	2	4	-6	1	3	-4	
Duurz. consumptiegoederen	-3	0	-2	-2	-3	-1	-1	2	2	5	3	-2	5	8	-5	
Ov. goederen en diensten	2	0	1	1	0	0	2	0	1	0	1	0	1	1	0	
<i>Bruto invest. in vaste activa</i>																
<i>Bedrijven</i>																
Nijverheid	-3	-6	15	15	15	18	14									
Andere bedrijven	-2	7	-2	-6	-16	4	3									
Woningexploitatie	-4	1	2	-2	5	3	-19									
Totaal bedrijven	-3	1	4	1	-1	8	-2									
Overheid	-4	-2	6	3	11	4	-16									
Totaal bedrijven en overheid	-3	0	4	1	1	7	-4									
<i>Naar type</i>																
Bouwwerken	-3	-3	3	1	5	3	-17									
Vervoermiddelen	-3	19	-5	-9	-27	1	16									
Machines e.d.	-1	-1	15	15	15	17	18									
2. Prijzen																
Prijsindex gezinsconsumptie, reeks voor werkn. gezinnen	5,9	2,8	3,3	3,7	2,9	3,0	2,3	2,5	2,3	2,5	2,6	2,5	2,3	2,3	2,3	1,9
Invoer (unit value)	8	1	6	7	5	4	6	5	1	6	4	4	2	0	0	
Uitvoer (unit value)	8	-1	8	10	7	6	4	4	3	5	3	4	3	3	2	
Ruilvoet	0	-1	2	3	-2	2	-2	-1	2	-1	-1	0	1	3	2	
Productenprijzen, binnenl. afzet nijverh. (excl. bouw-)	8,0	0,4	5,5	6,4	5,8	4,6	2,3 ²	2,1 ²		2,6 ²	2,1 ²	1,6 ²	1,3 ²	1,0 ²		
Idem afzet land- en tuinbouw	3	2	2	5	2	-6										
Indexcijfers regelingslonen	5	1	0	0	0	1	2	2		2	2	2	2	2		
3. Sociale indicatoren																
Werkz. pers. in de delfst.w., industrie en openbaar nut	-3	-4	-2	-2	-1	-1	0	0								
Productie per werkende in de nijverheid (excl. bouw-)	2	6	7	6	8	3	7	2								
Uitgesproken faillissementen	22	-11	-19	-24	-19	-14	-16	-9	-16	-1	-12	-14	4	-31	-17	-13
aantallen (x 1 000)																
Openstaande aanvragen ¹		9	15	14	16	18	21	23	27	22	23	24	26	26	28	27
Geregistreerde werklozen ¹		801	822	839	821	791	781	768	760	774	773	756	763	763	753	746
%																
Werklozen in % v.d. afhankelijke beroepsbevolking		17,1	17,2	17,0	17,3	16,7	16,3	15,2	15,6	15,4	15,1	15,1	15,6	15,9	15,5	15,3
4. Geld- en kredietwezen																
% mutatie t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor																
Consumptief krediet (verstr.)	-3	-2	0	0	-6	6	-3	9	18	16	17	-4	14	15	28	
ANP-CBS beursindex	0	44	27	24	16	25	22	32	35	29	30	37	43	34	28	
Geldhoeveelheid	4	11	4	3	4	5	7	6	7	7	5	6	7	8		
Spaartegoeden	12	2	3	3	4	4	5	5	5	6	5	5	5	4		
Dollarkoers contante notering	2	7	12	9	11	15	21	14	-3	17	14	12	2	-4	-6	-14
%																
Daggeld rente		5,3	5,8	5,7	5,9	5,7	6,4	6,9	6,1	6,8	7,1	6,8	6,6	6,0	5,7	5,9
Rendement op staatsobligaties		8,2	8,0	8,3	8,3	7,4	7,7	7,4	7,0	7,6	7,4	7,2	7,1	6,9	6,9	7,0

¹ Seizoengecorrigeerde cijfers.

² Betreft alleen industrie.